

Majanduskriisi mõju potentsiaalsele kasvule

Natalie Lubenets

Majandusanalüütik

Euroopa komisjoni majanduse ja rahanduse peadirektoraat

Eesti Koostöö Kogu seminar
“Kriisiaja otsuste pikaajaline mõju”
15. oktoober 2009.a. Tallinnas

Sisukord

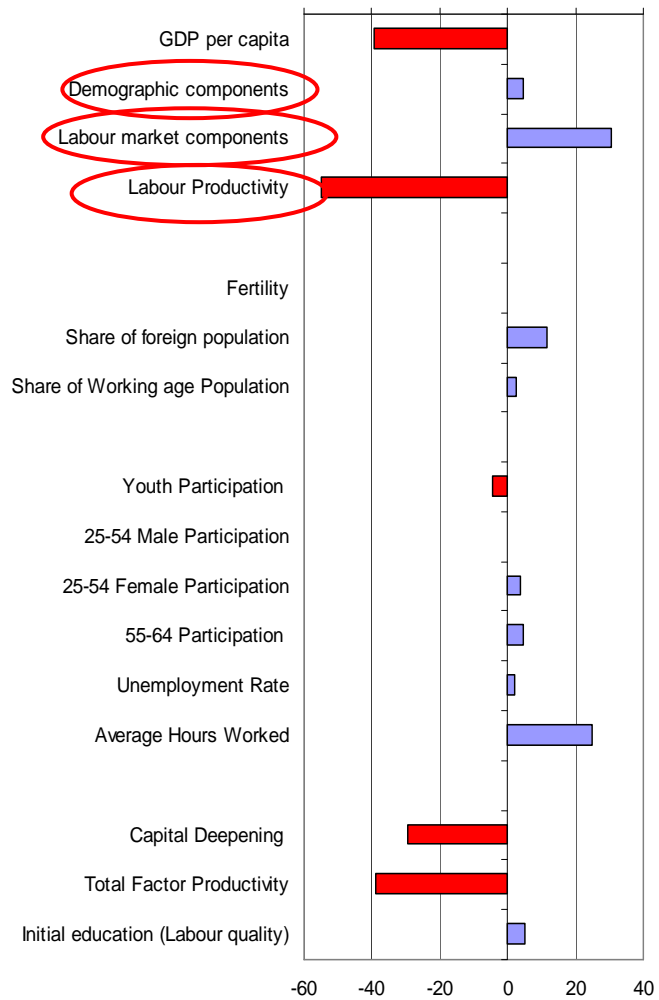
- Toodangu potentsiaalne tase ja majanduskasvu tegurid
- Mida me teame finantskriiside mõjust?
- Pikaajalise potentsiaalse kasvu kolm stsenaariumi
- Majanduspoliitika kriitiline mõju ja valikud Eestile

Potentsiaalne toodang ja selle seos SKPga

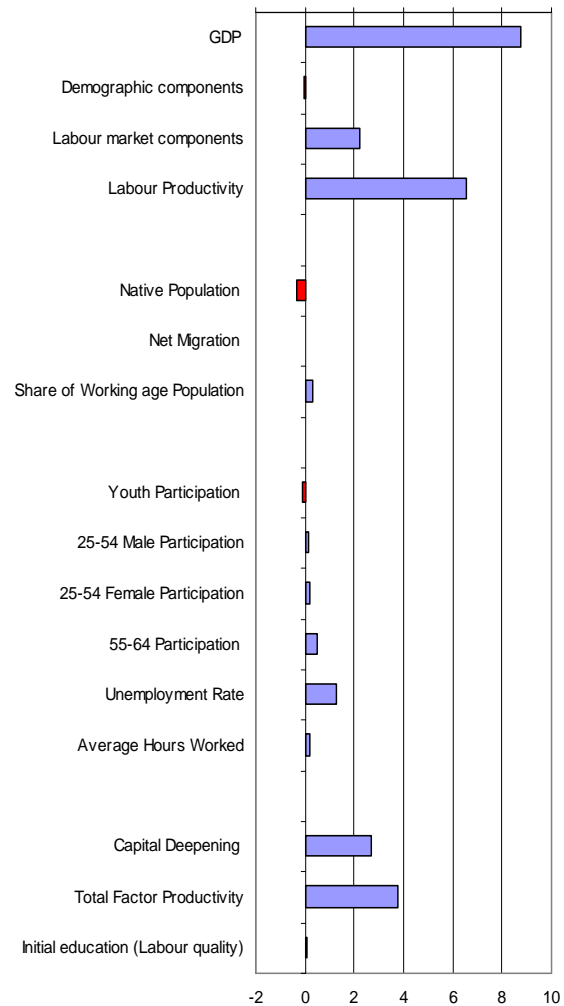
- ✓ Kogutoodangu maht sõltub kahest tootmissisendist ja tehnoloogiast:
 - **tööjõud** (tööealiste meeste ja naiste, samuti noorte ja eakate hõivetaase ja töötatud tunnid)
 - **kapital**
 - kogutootlikkus
- ✓ Potentsiaalse toodangu puhul on kõik kättesaadavad ressursid paremal viisil ära rakendatud: majandusarengu pikaajaline nägemus
- ✓ Olulised pikaajalised mõjurid:
 - demograafilised trendid (elanikkonna vananemine, migratsioon)
 - tehnoloogia ülekanded (järeljõudvate majanduste puhul), tehnoloogia 'hüpped'
- ✓ Tegelik SKP võib ajutiselt erineda potentsiaalist: majandustsüklid

SKP ja kasvu komponendid: Eesti võrreldes EU15

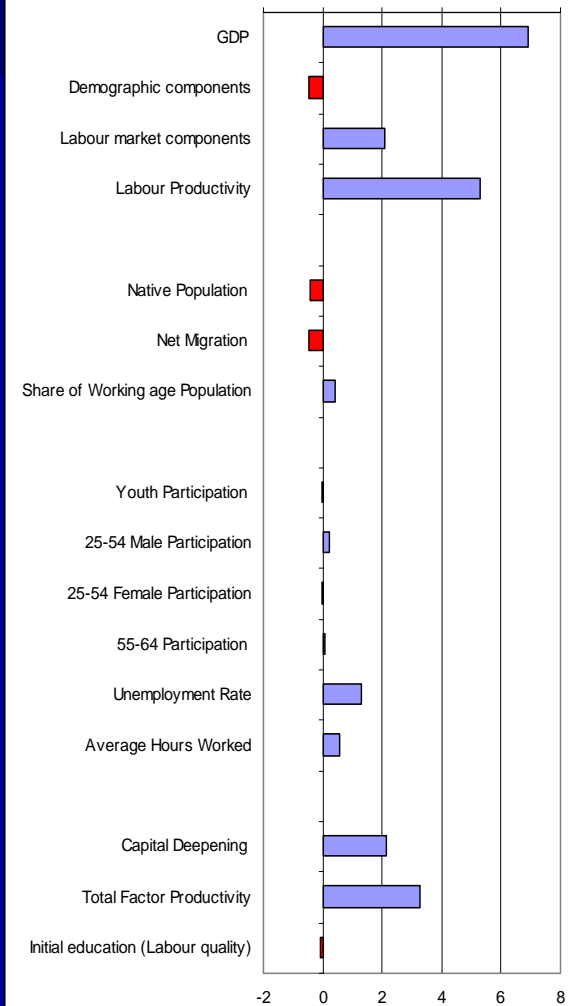
Gap with EU15 in level in 2006

Absolute growth decomposition 2001-2006

Growth differences vis-à-vis the EU15 2001-2006

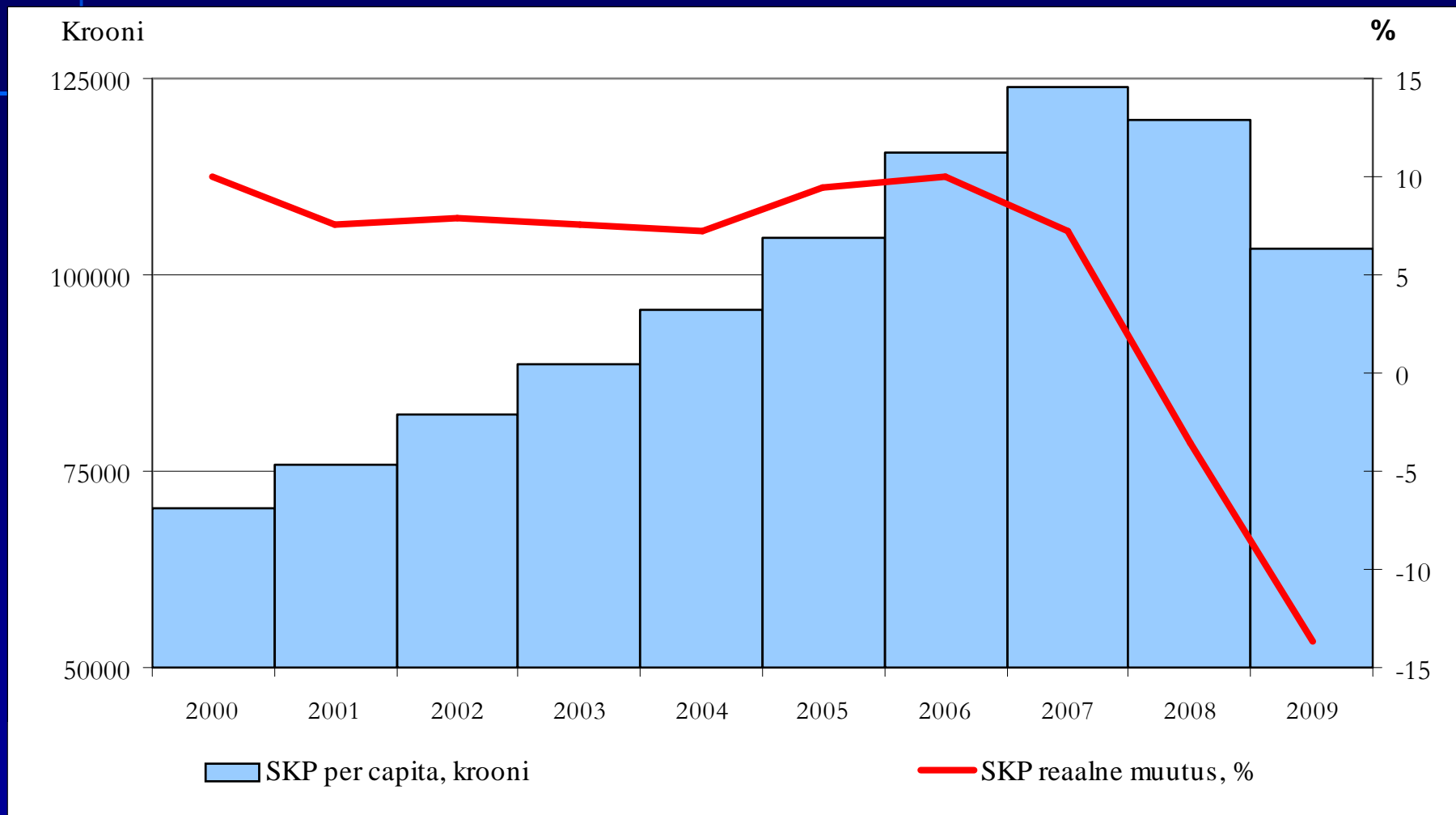
Majanduskriisi negatiivsed mõjud (I)

Majanduskriisil on oluline negatiivne mõju potentsiaalse toodangu tasemele seoses:

i) järsu majanduslangusega kriisiajal ning

ii) kasvumäära aeglase järeljõudmisega pikaajalisele trendile kriisijärgsetel aastatel

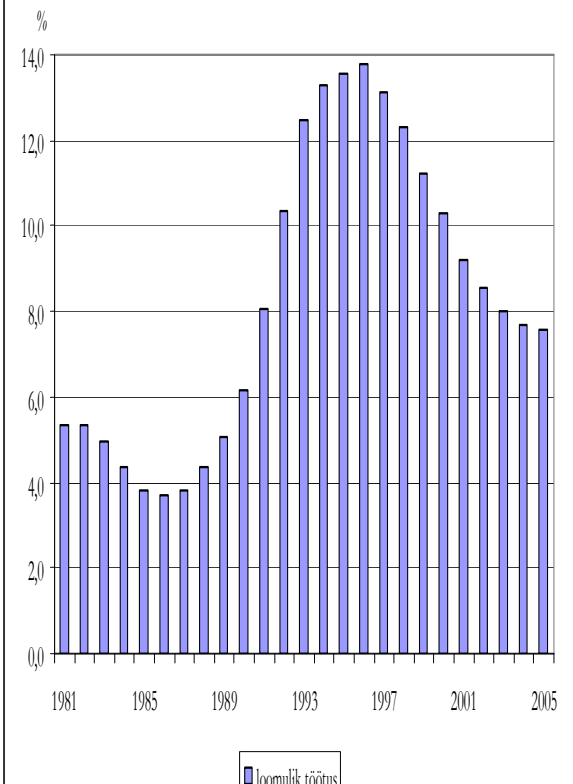
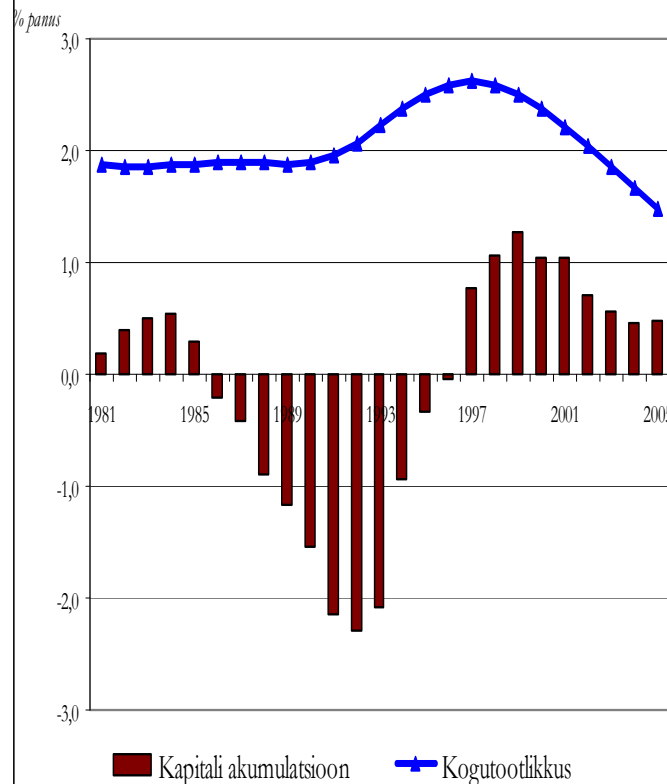
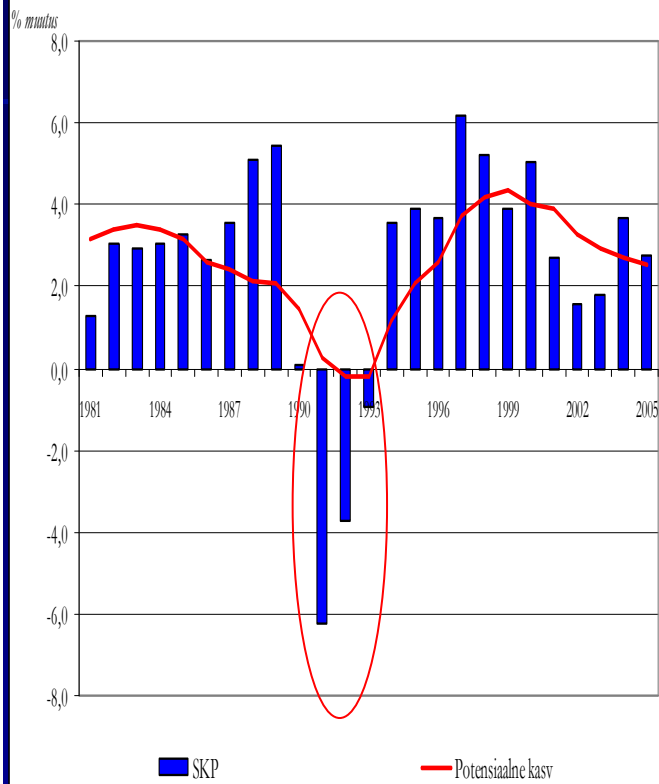
Kriisi negatiivne mõju Eesti majandusele

Majanduskriisi negatiivsed mõjud (II)

- ✓ Lahtine küsimus: milline saab olema kriisijärgne potentsiaalne kasv keskpikal perioodil ning kui kiiresti jõuab majandus uuele trendile?
- ✓ Potentsiaalne kasv võib olla nõrgem seoses aeglasema kapitali kasvu, tööjõu alakasutamise ning kogutootlikkuse loiu arenguga
- ✓ Varasemad finantskriisid: Soome, Rootsi ja Jaapan

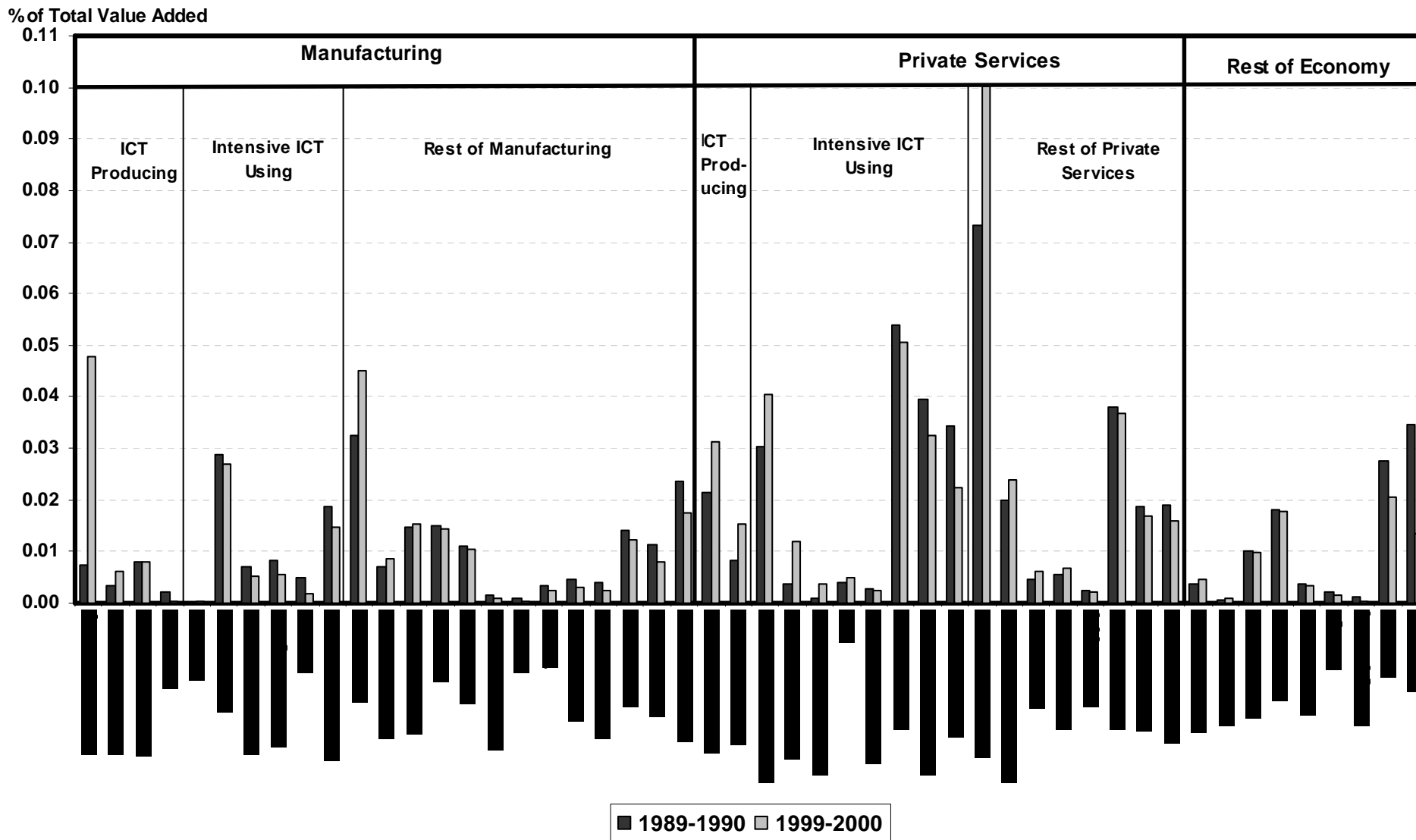
Soome: 1991-93 kriis

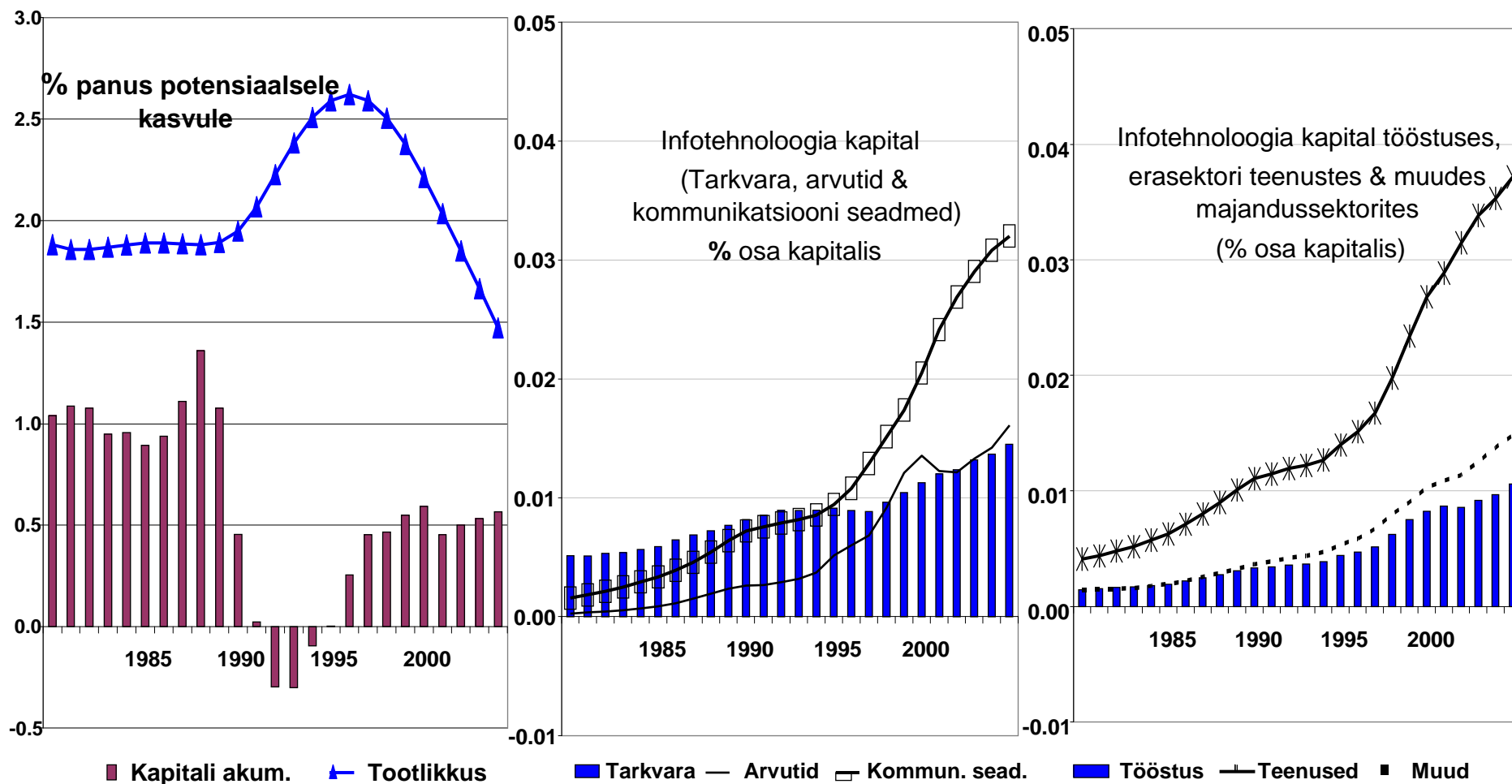
Allikas: Euroopa komisjon

Tootlikkuse puhul on olulised *innovatsioon* (infotehnoloogiad) ning majanduse restruktureerimine

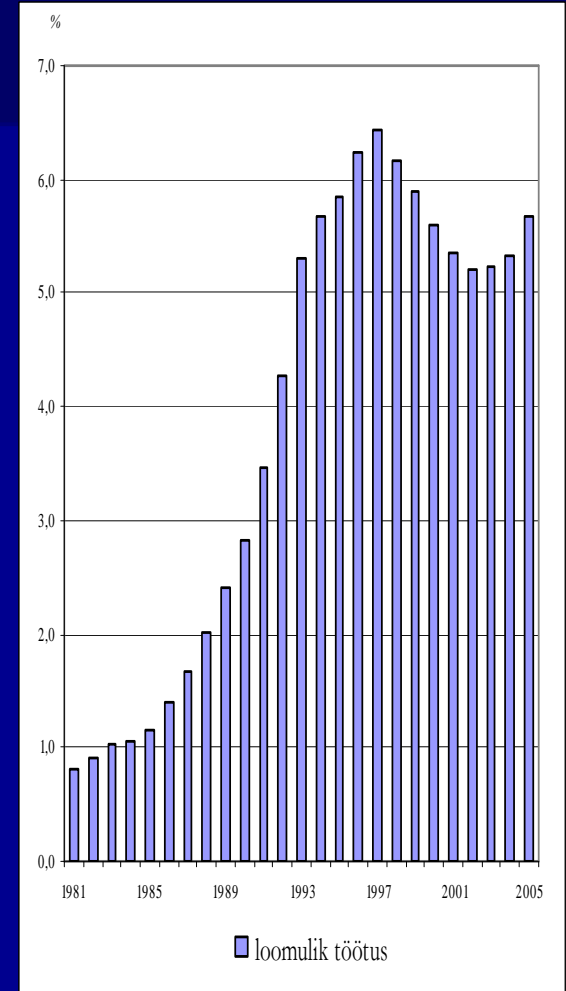
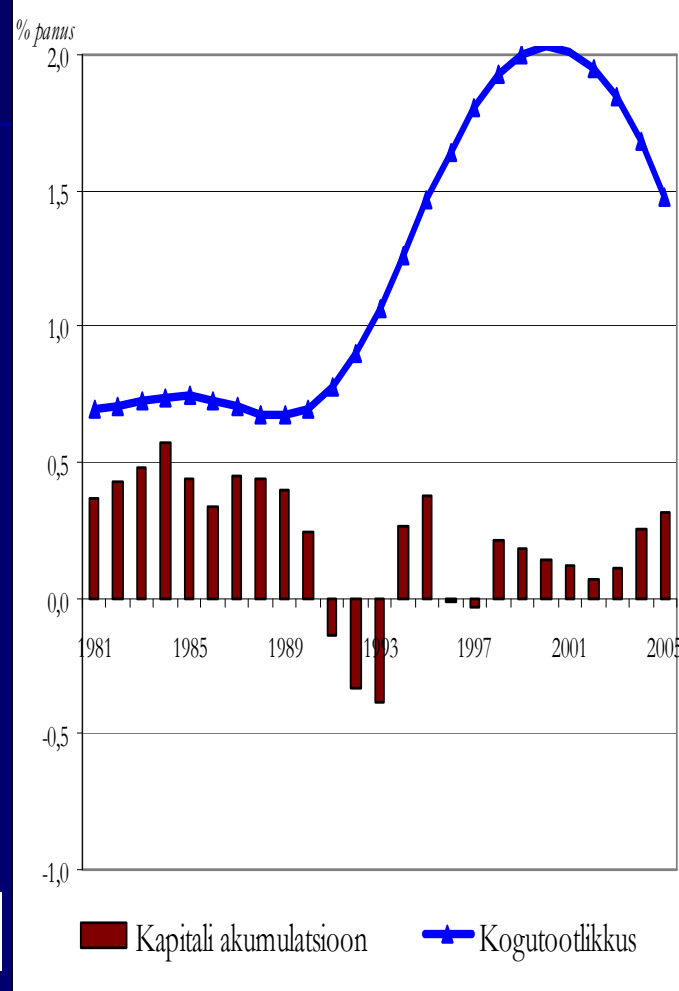
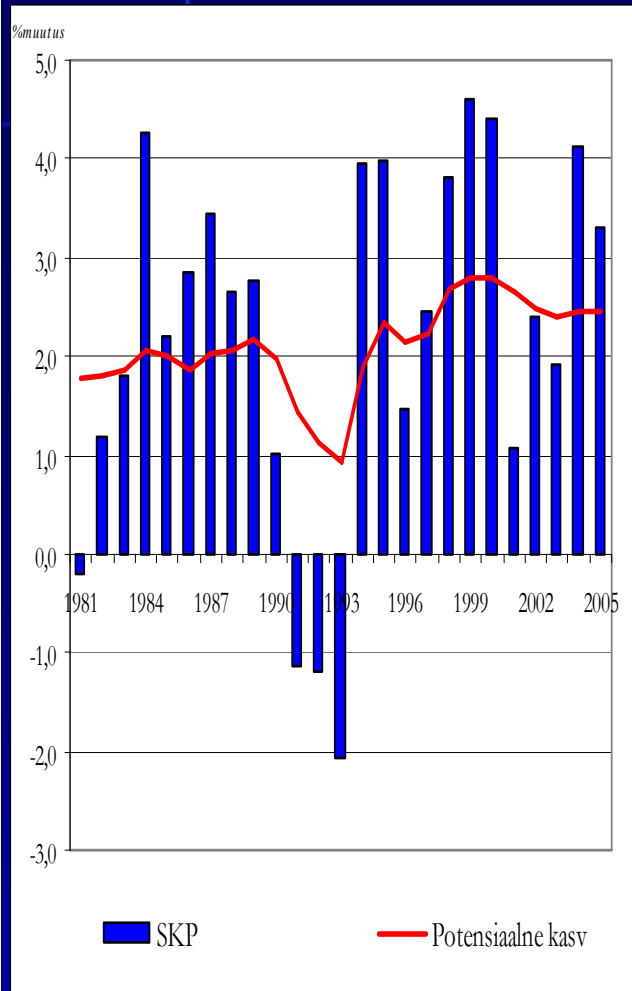
(Struktuurne muutus Soomes 1990ndatel : tööstusharude osakaal lisandväärtuses 1999/2000 võrreldes 1989/1990)

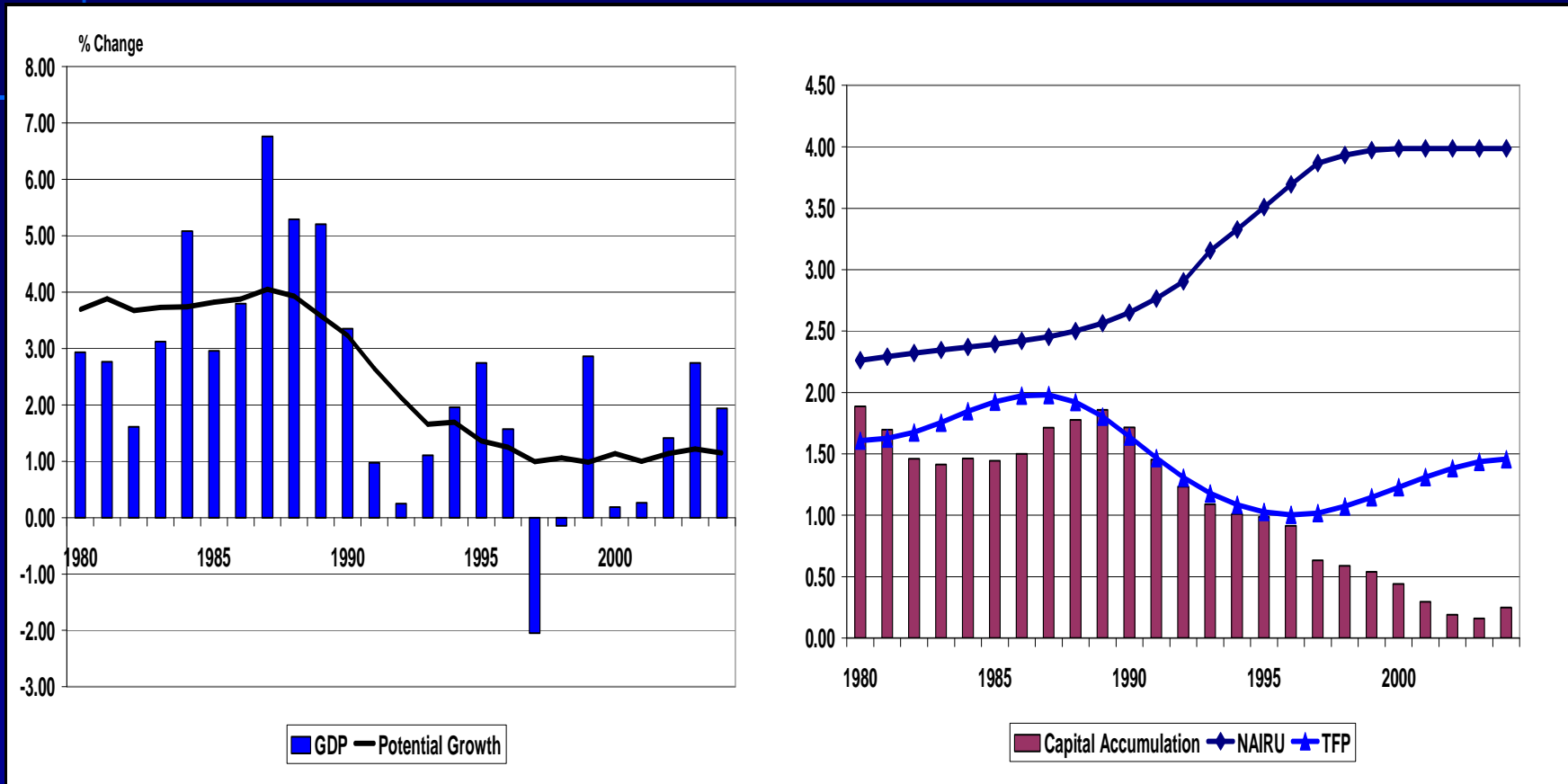
Soome kogemus: oluline on investeringute kvaliteet ja efektiivsus, mitte kogus

Rootsi: 1991-93 kriis

Jaapan: kadunud aastakümme

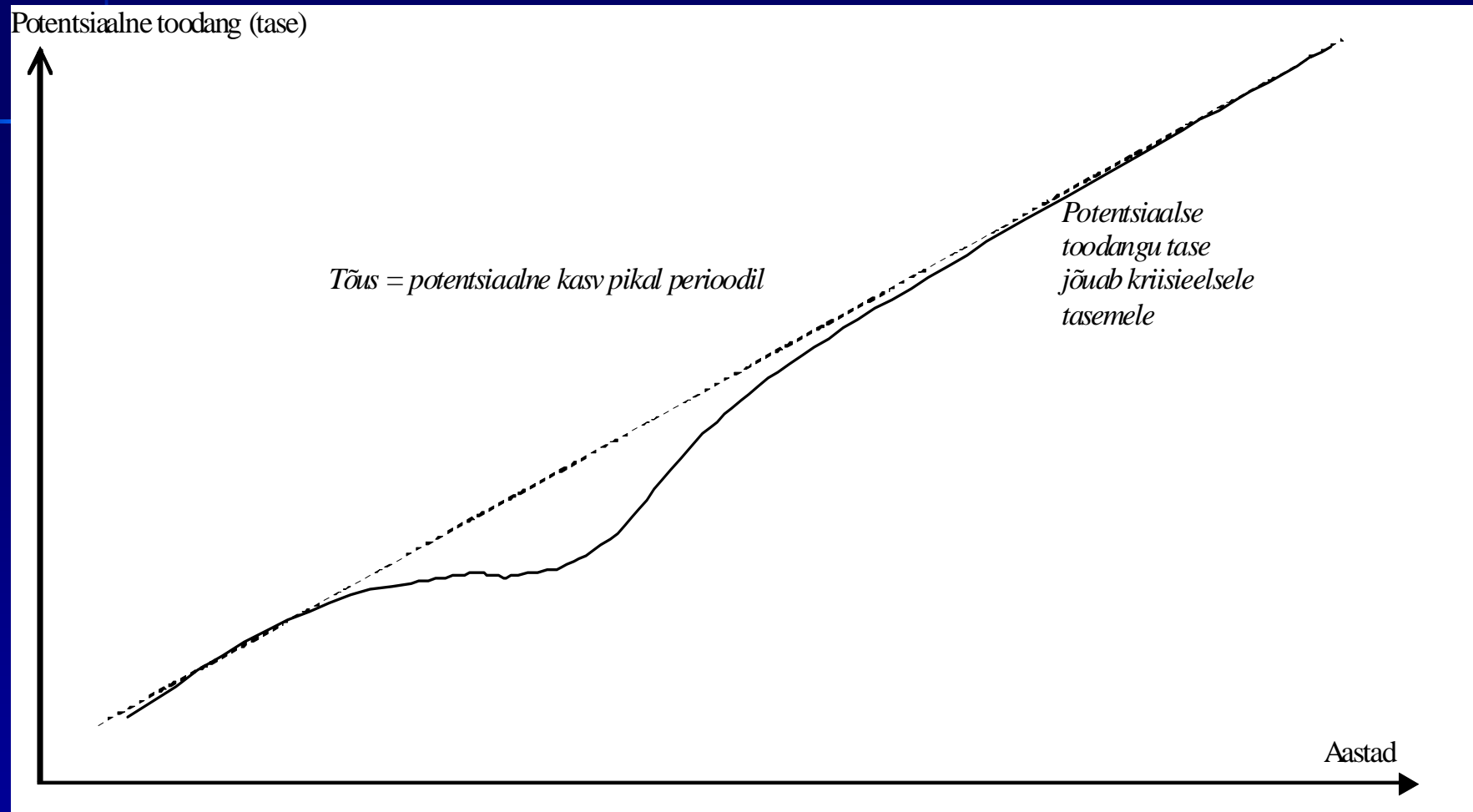

Allikas: Euroopa komisjon

Millised õppetunnid Soomelt, Rootsilt ja Jaapanilt?

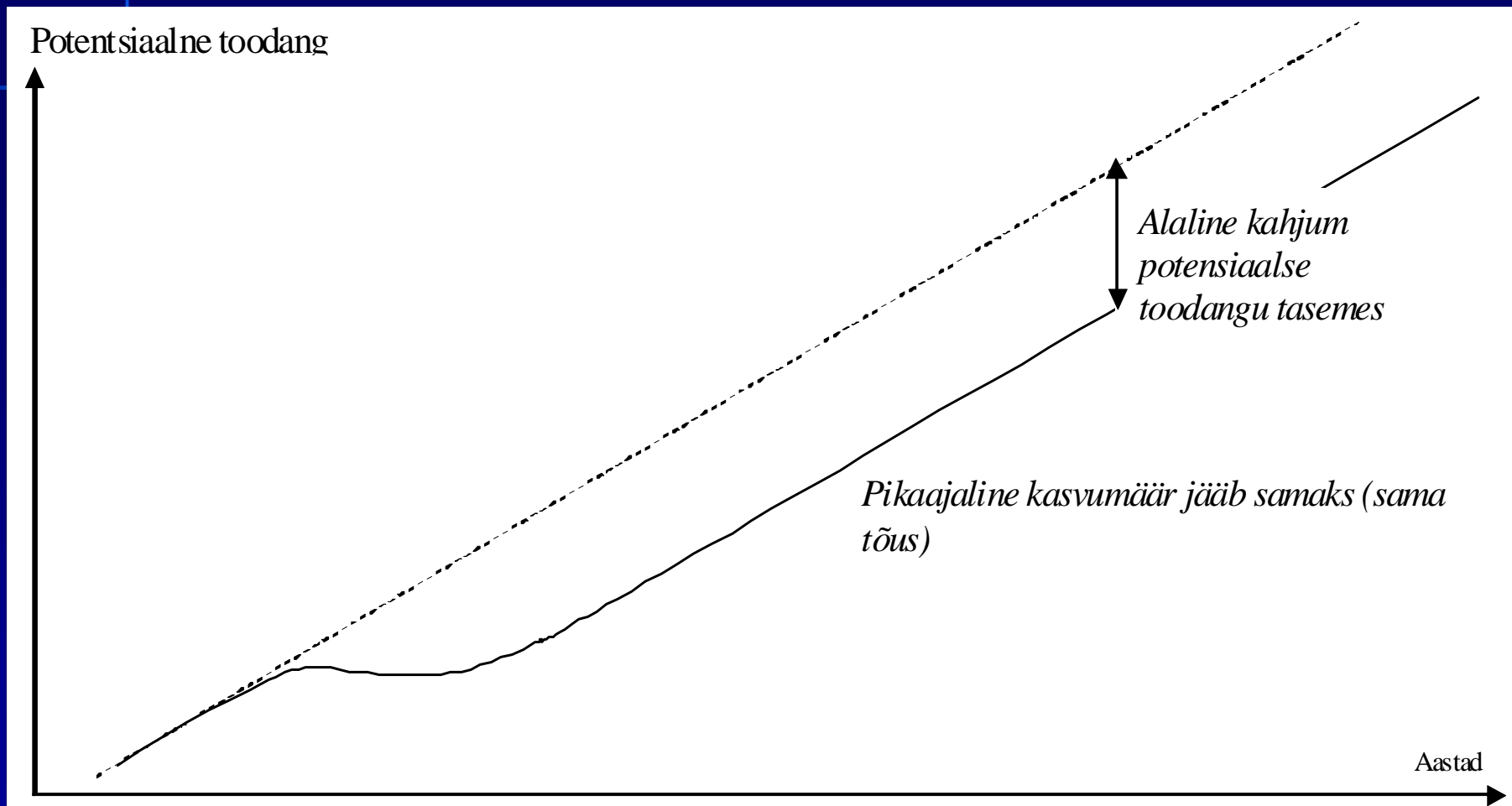
- Finantskriisidel võib olla ajutine (Soome, Rootsi) või pikaajaline (Jaapan) negatiivne mõju potentsiaalsele kasvule, mis on peamiselt seotud madalate investeeringute ja töötuse järsu kasvuga.
- Soome & Rootsi: majandus taastus tänu majanduspoliitikale, mis oli suunatud restruktureerimisele ja innovatsiooni toetamisele
- Jaapani kogemus näitab, et pangandussektori stabiliseerimine ja restruktureerimine on kriitilise tähtsusega
 - Ressursside efektiivne ümberpaigutamine on võimalik ainult pankade toel (krediidi kättesaadavus väikestele ja uutele ettevõtetele).
 - Investeeringute stagneerumise tulemuseks on innovatsiooni nappus, mis viib tulevikus potentsiaalse toodangu kasvu aeglustumisele.

Potentsiaalse kasvu stsenaariumid: *(I) Lõpp hea, kõik hea*

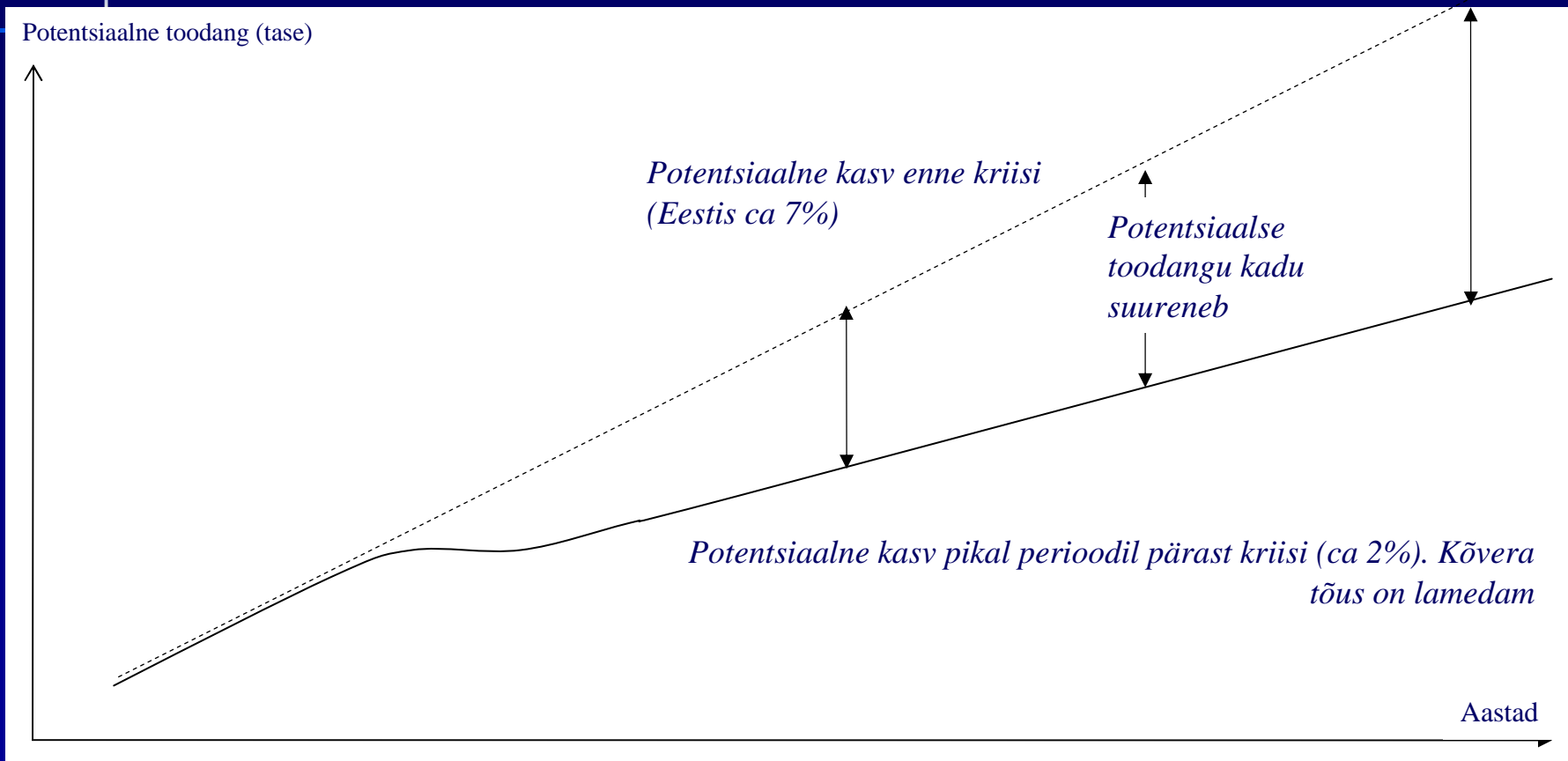

Potentsiaalse kasvu stsenaariumid:

(II) Kadunud aastakümme (kriisist tingitud SKP kadu, mis viskab meid tagasi mitme aasta võrra)

Potentsiaalse kasvu stsenaariumid: **(III) Kadunud põlvkond (majandus ei taastu kriisist, aeglasem majandusareng aastateks)**

Kriisi mõju potentsiaalsele kasvule pikal perioodil

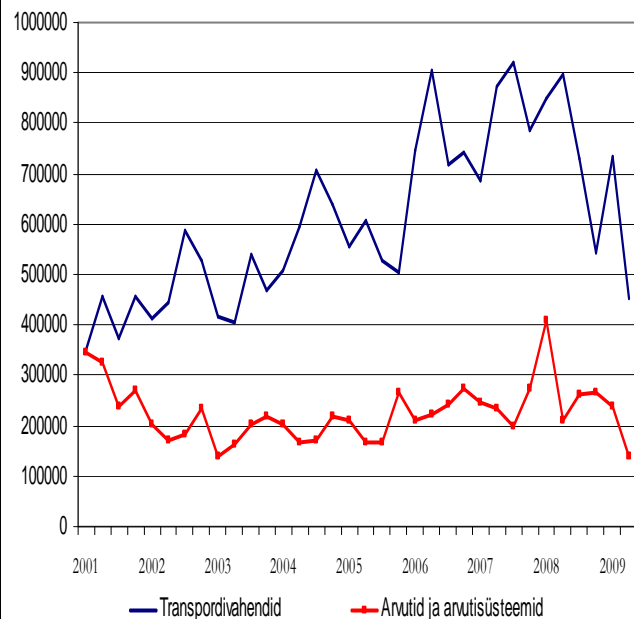
- ✓ Kriisi mõju pikaajalisele kasvutrendile on ebakindel:
 - Teoreetiliselt on võimalik, et potentsiaalne kasv aeglustub pikal perioodil *kui poliitika ei muutu...*
 - ✓ seoses kogutootlikkuse madalama kasvuga: kui riskitaluvus muutub, krediidi kättesaadavus halveneb ning innovatsiooni ja arendustegevusele suunatud investeeringud vähenevad
 - ✓ kui kriis kestab, on oht et inimesed kaotavad oma oskusi, mille tulemusena struktuurne töötus jääb kõrgeks.
- ✓ Kuna Eesti majandus on avatud ja sõltub välismajandusest, on tõenäoline et 2000ndate 'kuldne kasv' osutub erakordseks
- Uued kasvumudelid? Uued väljakutsed?
Kriis=võimalused?

Kriisi mõju tulevikus: SWOT

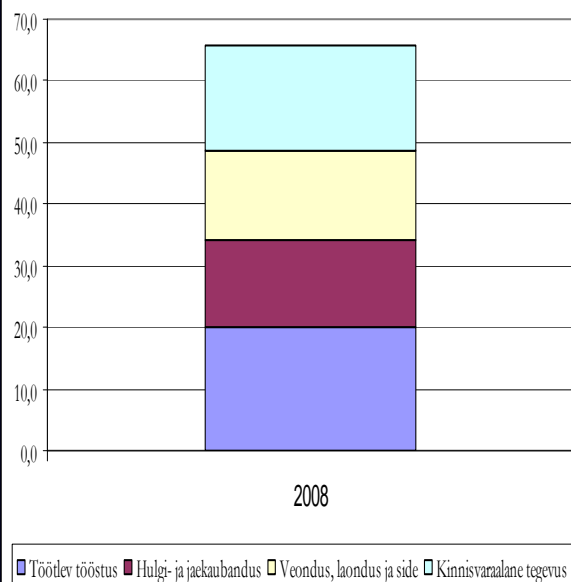
- ✓ Eesti **nõrkuseks** on eelmiste aastate kasvu sõltuvus tarbimisest, mis omakorda tugines odavale laenu rahale, samas ei toimunud Soome tüüpi radikaalset majanduse ümberstruktureerimist Chart 1
- ✓ Eesti **tugevuseks** on paindlik tööturg ja avatud majandus, mis annavad lootust et kasvu taastumisel tööturu näitajad paranevad ja välisinvesteeringud kasvavad Chart 3
- ✓ Eesti suuremaks **riskiks** on sõltuvus välismajandusest, mis võib üle minna madalamale potentsiaalsele kasvule → väiksem välisnõudlus, vähem investeeringuid jne. Chart 2
- ✓ Eesti **võimaluseks** on jätkusuutlik kasvumudel, mille aluseks on meie tugevused (paindlikkus) ja mille mootoriks on kogutootlikkuse kasv Next

Kriisi mõju tulevikus: nõrkused

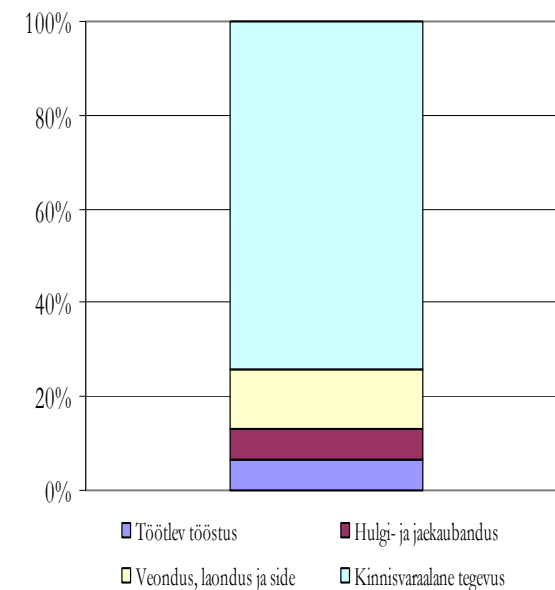
Ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse

Nelja suurema sektori osakaal lisandväärtuses, %

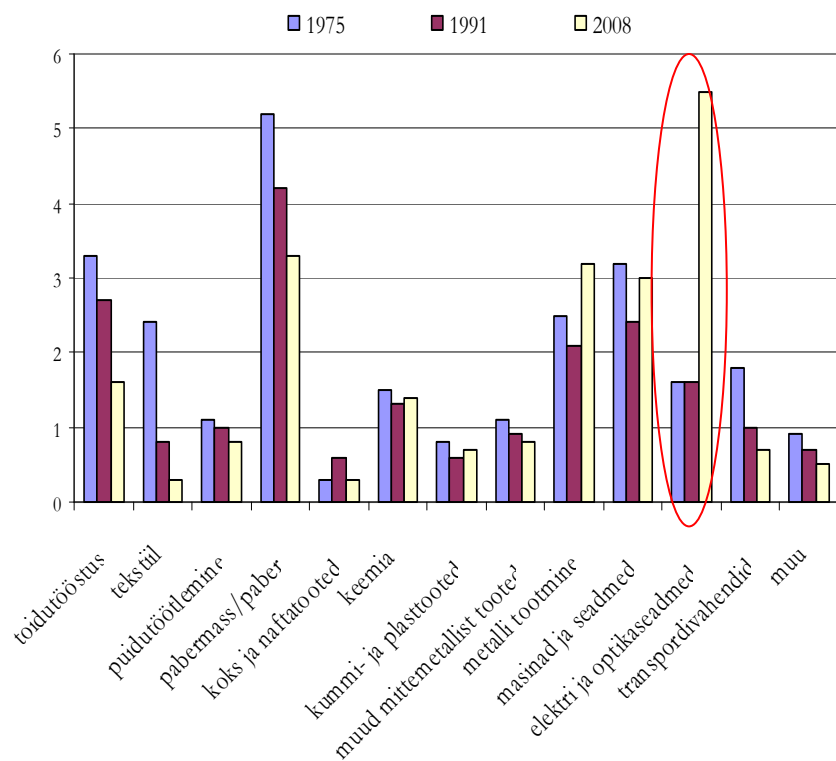
Tegevusalade osakaal nelja suurema sektori kogutöövõljalikus (2008.a.)

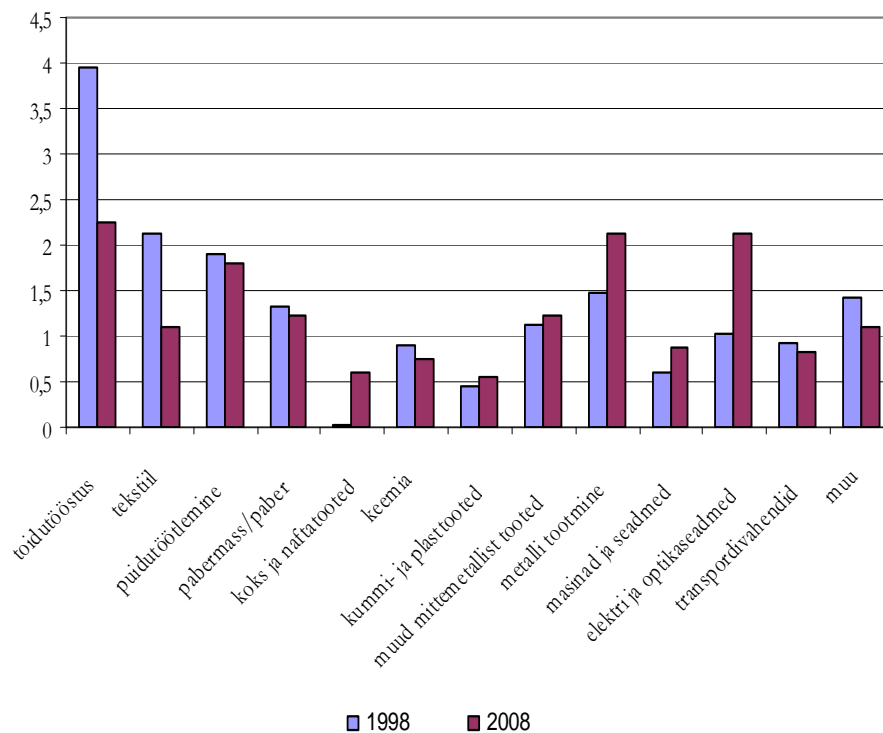
Allikas: ESA

Kriisi mõju tulevikus: nõrkused

Soome tööstusharude osakaal lisandväärtuses, %

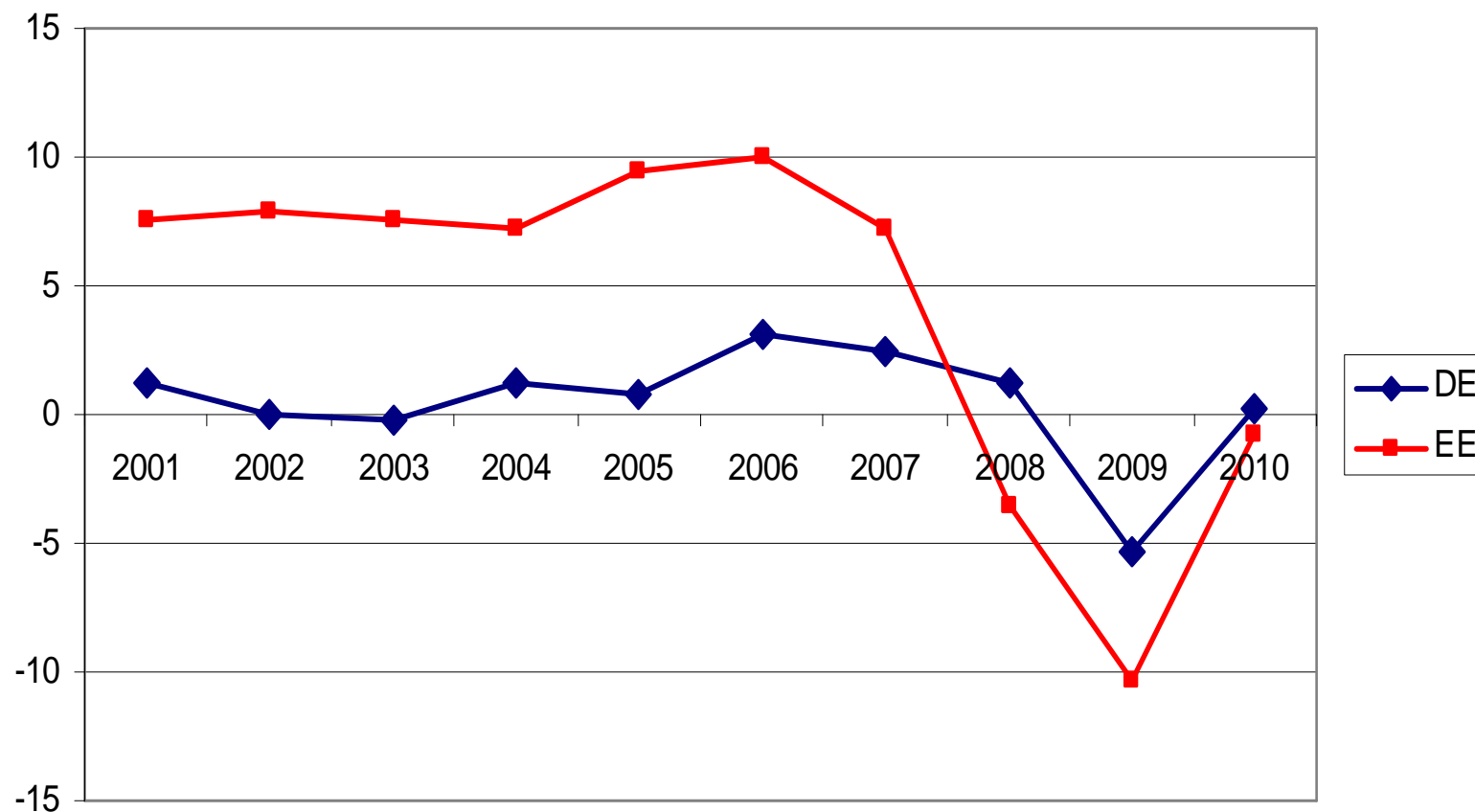

Eesti tööstusharude osatähtsus lisandväärtuses, %

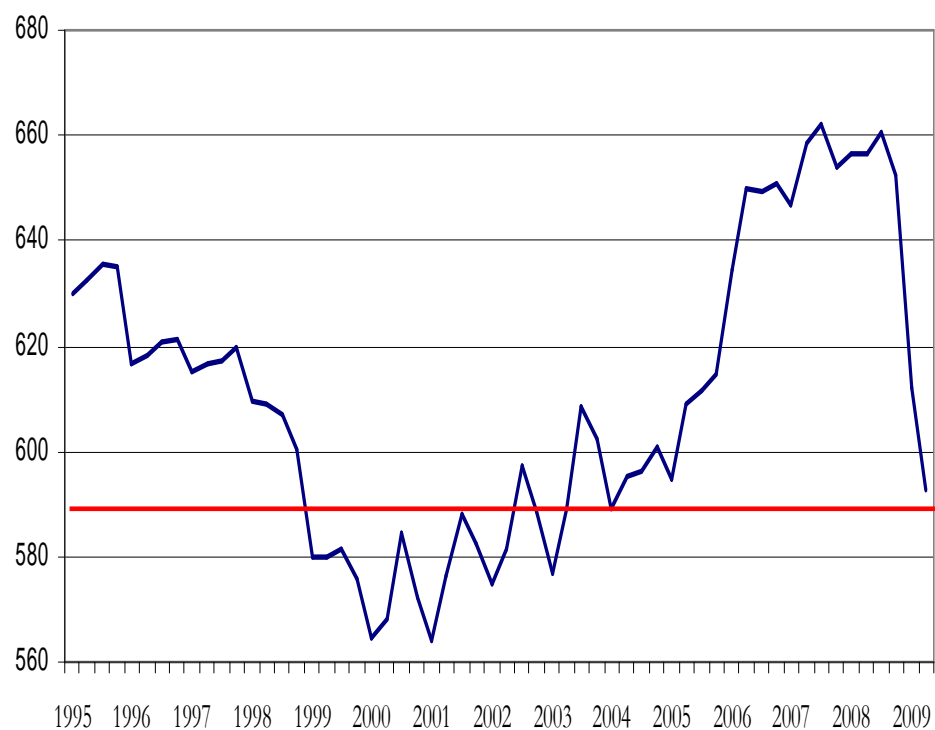
Kriisi mõju tulevikus: riskid

Saksamaa ja Eesti SKP reaalkasvud, %

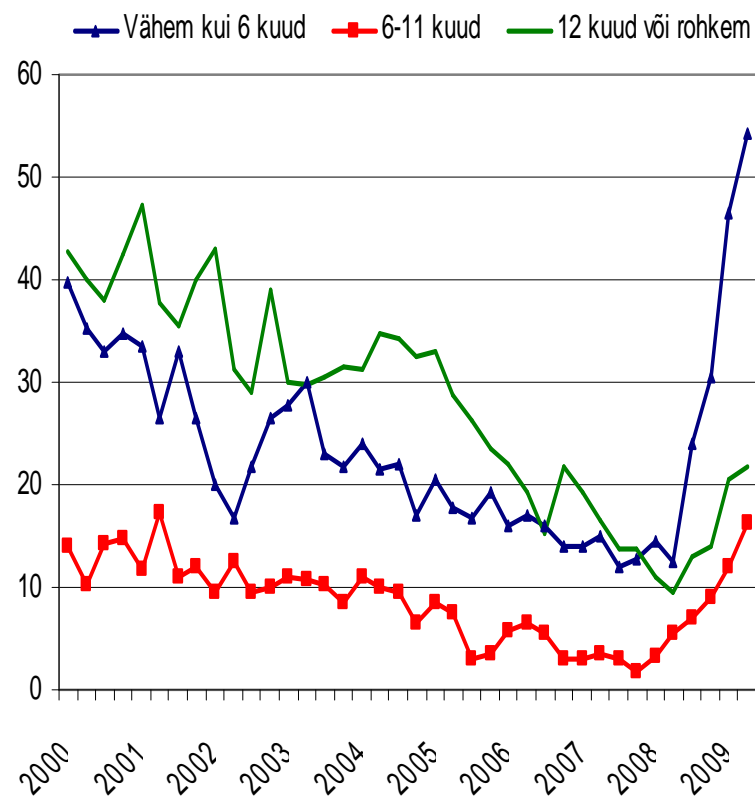

Kriisi mõju tulevikus: väljakutsed

Hõivatud, tuhat

Töötud töötuse kestuse järgi, tuhat

Back

Kriisi mõju tulevikus: kulude suhe SKPsse: riigipension ja teised pensionikulud aastatel 2007 – 2060

	2007 level	Dependency ratio contribution	Coverage ratio contribution	Employment effect contribution	Benefit ratio contribution	Interaction effect	2060 level
BG	8.3	9.1	-3.2	-0.5	-1.8	1.2	13.0
DK	14.7	6.5	-8.0	-0.2	-0.8	6.0	18.1
EE	5.6	4.6	-1.8	-0.2	-3.6	2.1	6.7
IE	5.2	5.9	-2.1	-0.3	0.9	1.6	11.3
ES	9.0	10.7	-0.9	-1.0	-1.9	0.5	16.4
LV	5.4	5.7	-2.0	-0.2	-5.2	6.3	10.0
LT	6.8	9.6	-2.7	0.0	-2.0	1.7	13.3
HU	10.9	11.3	-4.5	-0.7	-2.4	1.5	16.0
NL	11.7	6.6	-2.7	-0.3	-1.2	8.4	22.6
PL	11.6	13.4	-6.5	-1.0	-7.6	0.7	10.6
PT	12.0	9.8	-1.6	-0.6	-4.9	-0.7	14.0
RO	6.6	13.6	-5.1	0.3	1.7	0.7	17.7
SI	9.9	13.7	-3.5	-0.1	-0.7	0.0	19.3
SK	6.8	11.7	-4.2	-0.6	-2.7	1.4	12.4
SE	12.2	5.6	-0.5	-0.5	-6.2	3.7	14.4

Allikas: Euroopa komisjon, EPC

Majanduspoliitikal on kriitiline roll

- ✓ Tuleb otsida võimalusi toetada pikaajalist potentsiaalset kasvu
 - Euroopa tasemel, toetades kasvu- ja efektiivsuse tõstmisele suunatud poliitikaid
 - Eesti siseselt, keskendudes tööturule ja stimuleerides (rohelist) innovatsiooni
- ✓ Valikud, mis tehakse praegu, määravad majanduskasvu tulevasel aastakümnel

Võimalikud prioriteedid

- ✓ Säilitada praegune konservatiivne fiskaalpoliitika ning vabaturu põhimõtted töö- ja hüviste turul
- ✓ Värsked lahendused tööturul: aktiivne tööturu poliitika ja koolitused, parem integratsioon, avatus välismaailmale
- ✓ Teadmise kolmnurga arendamine: hariduspoliitika (Soome keskhariduse süsteem, USA kõrgharidus), innovatsiooni ergutamine, "targad" investeeringud
- ✓ Euroopa ühisturu toetamine: *peer pressure* e. surve teistele riikidele
- ✓ Roheliste tehnoloogiate meelitamine ja välja töötamine – ka tõukefondide abil.

NS&I

Kas midagi on veel puudu?

✓ Radikaalsete valikute realiseerimiseks on vaja tugevat ühiskonda:

- Ühiskonna toetus poliitika valikutele: ühiskonna tasemel kokkulepped
- Dialoog sotsiaalpartnerite vahel Pensions
- Läbipaistvad poliitika otsused: ühiskondlikud arutelud läbi meedia, teadlaste kaasamine jne.

✓ Ehk on vaja ka aktiivsemat osalust Euroopa tasemel:

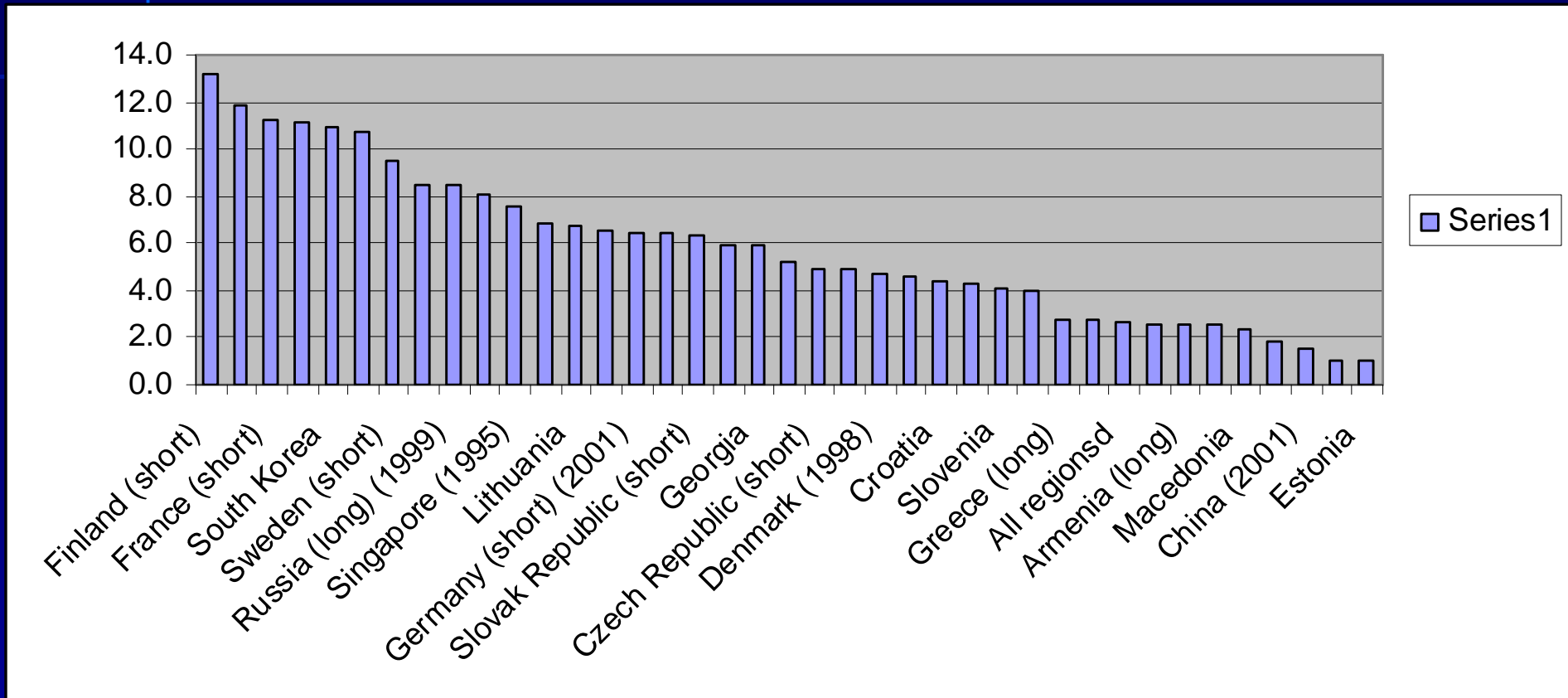
- Oma seisukohtadest teavitamine
- Teiste riikidega aktiivne suhtlemine
- Peaesmärkide (ühisturg, Euroopa eelarve) määramine ja taotlemine

Tänu tähelepanu eest!

Rohkem infot: http://ec.europa.eu/economy_finance/

Share of NS&I degrees in total 24 year old population

Back

Source: National Science Board (<http://www.nsf.gov/statistics/seind04/append/c2/at02-33.xls>), Best and Bradley, 2006